

še s tendencí na členění. Musíme si zvyknout dívat se na to jinak, ne jako na sinekuru partaje nebo osobní, nýbrž jak to skutečně má být. Jako na součást státní a veřejné správy na určitém úseku. A také ta demagogie, spojovaná s počtem nás nesmí splést. Z tohoto hlediska je počet 16 resortních ministerstev minimální. Zejména, když vezmete kolos ministerstva průmyslu. Přechodně může být ministerstvo výživy. Počet ministerstev je otázka účelnosti, nesmí to být sacro sanctum, to se může změnit přes noc.

K o p e c k ý : Ptali jsme se našich přátel, s jakým počtem počítali v Londýně. Řekli nám, asi 16. My přidáváme těch 5 členů předsednictva. Všechny partaje budou přímo ve vládě.

S t r á n s k ý : to je politický kabinet.

K o p e c k ý : Náměstkové budou bez portfejí. Nemusí mít dohromady žádný vlastní aparát. Bude to politický kabinet — operativní političtí vůdcové vlády. V předsednictvu si mohou rozdělit kategorie. Předsednictvo by se ztenčilo, kdyby se partaje spojovaly.

S t r á n s k ý : žádá, aby Gottwald ještě řekl, jak to bude vypadat s poměrem mezi vládou a slovenskou správou.

G o t t w a l d : to je věc kompetence, která bude stanovena později, té se tento návrh nedotýká.

AÚD KSČ Praha. Fond 68, inv. j. 8. Orig.

[133]

1945, 25. březen. Moskva. — Zápis o jednání představitelů tří socialistických stran a lidové strany se zástupci Slovenské národní rady o VI. kapitole návrhu nového vládního programu a o navržené struktuře nové vlády.

Přítomni: za komunistickou stranu: Gottwald, Kopecký, Slánský, Nosek, Laštovička. Za sociální demokraty: Fierlinger, Laušman, Majer, Pacák. Za nár. soc.: Stránský, David, Uhlíř, Drtina. Za lidovou stranu: konsist. rada Hála. Za Slovenskou nár. radu: Šrobár, Ursíny, Styk, Husák, Novomeský, Šoltész.

Schůzi zahájil za nepřítomného Gottwalda, který byl odvolán k presidentovi a do schůze se dostavil později, Laušman v 11.45 hod. Laušman uvítal delegaci SNR a konstatoval, že s české strany zde je nejen Blok 3 stran, nýbrž možno říci česká Národní fronta. Slovenská delegace byla pozvána, aby se účastnila jednání o kapitole VI., která se týká Slovenska. To, oč jde, je věcí naší společné budoucnosti. Všichni máme na mysli zájem republiky a je pochopitelné, že se může vyskytnout několik názorů na řešení tak důležité otázky. Jedna skupina mezi námi má názor jiný. Ne že by to byl rozkol, je to skupina nár. soc. a dr. Stránský vypracoval nový návrh na znění kapitoly VI. Není-li námitek, prosím, aby Stránský návrh přečetl.¹

¹ Návrh národně socialistické delegace, předložený J. Stránským, se zachoval v pozůstalosti Šrobárově a zní takto: „První domácí vláda Československého státu vymaněného z nacistického područí jest si vědoma vůle Slováků žít i ve státní jednotě s Čechy jako národ svébytný a bude dbáti, aby obecný postup i každý jednotlivý akt vlády Slováky jako svébytný národ respektoval.

Jakými ústavními a právními předpisy má být svobodný národní vývoj slovenský zabezpečen, o tom se po osvobození českých zemí rozhodne česko-slovenskou dohodou, a v této dohodě budou ovšem Slováci součinitelem rovnoprávným, takže základy pro další vývoj republiky budou položeny shodnou vůlí obou národů. To samo už je nepochybnou zárukou, že nejvážnější státní problém československý bude rozřešen k spokojenosti slovenské i české aniž tím utrpí státní jednotu republiky.

Vláda považuje za štěstí, že v důsledku slovenského národního povstání už pro údobí přechodné byly staré spory odklizeny zvláštní dohodou Slovenské národní rady jako revoluční nositelky státní moci zákonodárné, vládní a výkonné na území slovenském s presidentem republiky a československou vládou v Londýně, a rozumí se samo sebou, že toto ujednání jest i pro novou vládu závazné. Ono jest zároveň šťastným ukazatelem cesty a nástupem k úpravě definitivní a bude platit, dokud je nevystřídá ústavní dohoda lidových zástupců slovenských s lidovými zástupci českými jako rovných s rovnými až bude svobodna republika celá.“ (ŠSÚA Bratislava, ŠF, inv. j. 73.)

Stránský: Nejprve jednu věc formálního rázu: v Gottwaldově návrhu je pasus, který se týká vojenských příprav. I my s tím odstavcem souhlasíme úplně, dáváme jen na uvážení, zda by neměl být zařazen do vojenské kapitoly programu vlády. Bylo by to logické, když tam nejsou důsledky hospodářské, aby nebyly také otázky vojenské a aby tato kapitola měla ráz ryze zásadní. Ale zda s tím budete souhlasit nebo ne, to není otázka našeho konečného souhlasu.

V čem se lišíme od prvního návrhu je naše přání, aby bylo zřejmé, že nynější stav věcí na Slovensku je provisorní, vplynuvší ze slovenské revoluce, ale naprosto nechceme říci, že to tak nemá být. Říkám, že státní úprava nová bude taková, jak to rozhodne český národ a slovenský národ společně po osvobození. Říkali jsme to po 5 let. Rozumí se, že nebude žádného majorisování. Nechceme však vzbudit dojem v českých zemích, kdyby se to řešilo hned, že slovenský národ se respektuje a český nerespektuje. Jedná se jen o tento odstín.

Dr. Šrobár: My jsme měli teď poradu o tom bodě, týkajícím se slovenských věcí. Jsme ochotni přijmout nějakou korekci návrhu. Má ji dr. Husák. (Dr. Husák není ještě přítomen.)

Ursíny: O jedno chci poprosit: abyste vůči nám nešli s nedůvěrou, abyste byli přesvědčeni, že my chceme mít Československou republiku. Musíme ale položit takové základy, aby se nám chybami a neporozuměním neoslabovala a aby se nevytvořilo něco takového, co reprezentovalo luďáctvo. S tohoto hlediska raďte chápat naše stanovisko. Sám jsem byl toho mínění, že jednání se od počátku mohlo dít společně s námi. Vy jste probírali už celkový návrh a snad budete mít něco, co je již společného. Nám jde o to, že nová vláda má povinnost vyslovit svůj závazek na takové konstituční řešení poměrů mezi Čechy a Slováky, jaké je v zájmu Slováků a státu. Není správné, že nemůžeme o ničem mluvit, dokud národ český nepronese slovo. My jsme toho názoru, že je tu třeba určitý závazek dát i na tomto druhém úseku, když jste se už dohodli, že slovenský národ existuje. Myslíme, že stylisace Gottwaldova s určitým doplňkem by byla přijatelná. Husák má návrh i s doplňkem a přečte jej.

Laušman: Chci jen připomenout, že považujeme za samozřejmé, že celý program vlády bude projednáván společně.

Husák: Navrhují se zde formální změny. My jsme však neměli možnost slyšet stanovisko českých zástupců. Rádi bychom slyšeli stanovisko českého tábora. Kdyby nám bylo se strany české řečeno, jak se na to dívají, kdyby nám vyložili, v čem jsou obavy a pochyby.

Stránský: V návrhu, jak jsem jej četl, je to již částečně obsaženo. Ale úplně rozumím přání, aby se věc prodebatovala. My se díváme na věc takto: v 18. roce se osvobodili Slováci z maďarského područí a my z německého, a učinili jsme to společně. Byla to akce jedna, ne dvojí. Výsledek byl, že jsme si vymohli na mezinárodním fóru uznání československého státu, něčeho úplně nového ve střední Evropě. To nebylo lehké. Usnadnili si to čeští a slovenští jednatelé, Masaryk a Štefanik a ti druzí tím, že přesvědčili svět, že je to jeden národ, že Češi jsou vlastně Slováci mluvící česky a vice versa. Tímto argumentem — a byla to dobrá vůle — se podařilo dosáhnout mezinárodního souhlasu. A to se projevilo úvodem do československé ústavy, kterou podepsal největší slovenský básník a největší český spisovatel. Po celých dvacet let pro různé i psychologické chyby se na tuto tezi začalo útočit a čím dále tím bylo zřejmější, že Slováci ve většině tuto tezi nepřijímají. Když přišla katastrofa, ukázalo se elementárním způsobem tak, že o tom na české straně nemohl pochybovat nikdo, že Slováci se cítí svébytným národem. Zda národ je národem nebo ne, o tom rozhoduje především vůle. O vůli se spory vésti nemohou. O objektivní znaky se mohou vést spory. Ale je-li tu ta vůle, na objektivních znacích nezáleží. To my respektujeme, v tom se nerozlišujeme. Teď je otázka, jaké z tohoto fakta budou vyvozeny důsledky státoprávní v té úpravě československého státu se zřetelem k česko-slovenské otázce. A tu myslím, že musíme vyjít z toho fakta, že odhodlání Čechů a Slováků utvořit jeden stát nebylo náhodné. Že má také nějaké důvody, že má nějaké důvody to, že nevznikl stát polsko-slovenský, nýbrž česko-slovenský. Důvod je ten, že tyto dva národy jako dva svébytné národy mají tak specificky blízký vztah k sobě, že nemají zájem na tom utvořit dva státy, nýbrž jeden. Samobytný národ má právo tvořit stát, ale také

zdravý stát nemůže být na výpověď. Národ by měl tedy nárok na vlastní stát, přesto tyto dva národy se rozhodly, že Československá republika má být jeden stát, ne dva státy, ne soustátí. Tak tomu bylo. A proč musíme dnes tolik uvažovat o té státoprávní úpravě, o vzájemném poměru. Protože na Slovensku je nedůvěra, zda v tom společném státě není ohrožen jejich samobytný charakter. Nás ta nedůvěra neuráží, my ji chápeme, je přirozená. Nás neuráží tato nedůvěra a nechceme, aby se Slováci svěřili v důvěře v to, co my po několika měsících uděláme. Teď je jen otázka, co tu musí být, aby v tom byly garancie, že nebudou ve společném státě, ve své národní svébytnosti rušeni tím faktem, že ten druhý národ je početnější. Jsou dvě cesty:

1. Že by Slováci si chránili v tom společném státě svůj podstát, aby v něm slovenská státnost byla zabezpečena. Že by Slováci pro slovenské věci měli svou vládu, svůj parlament a jenom pro společné záležitosti společnou vládu.

2. Abychom se vyhnuli této úpravě, nýbrž bychom se pokusili o úpravu společného a jednotného státu, který bude mít jednu vládu a jedno zastupitelstvo a při tom záruku, že v národní svébytnosti nemohou být dotčeni, a že jejich věci budou ve slovenských rukou.

Jaké jsou ty možnosti druhé? Především to, že chceme, aby stát byl postaven na docela nový základ vlády a správy zlidověním. Neboť to už samo ve velké míře dává svobodu oblastním zájmům i menším než je Slovensko. To, co z toho vyplývá celostátně, ta decentralisace, bude sloužit nám. Když zlidovíme tu správu, to již samo o sobě znamená, že na Slovensko nemůže přijít k veřejné správě Čech, když ho Slováci nepozvou.

Druhá stránka je hospodářská. To lze normativně zabezpečiti. Na příklad, že normou bude zajištěna určitá kvota na státních dodávkách, ve státním rozpočtu a pod. Co je dál? Co je zákonodárství, když se dotýká národní svébytnosti? Vy jste 20 let žili pod uherskými a my pod vídeňskými zákony. A nikdy jsme neměli pocit, že se to dotýká národní svébytnosti. V příštím životě naše společenství v těchto otázkách se nedotkne národní slovenské svébytnosti, když se i česká i slovenská část rozestoupí podle mínění.

Dále je tu jedna oblast, kde i na poli normativním musí být věci odděleny: jsou to záležitosti školní, kulturní, osvětové. Jak má vypadat čítanka a universita je věc národní svébytnosti. Každá otázka může být nějak jinak chápána. Chcete-li to vzít na přísnou váhu, pak z toho rezultuje vlastní stát, pak dva státy a to je to, co přece nechceme. My ani v této věci nemáme předem zaujaté předsudečné stanovisko. My jen pro tuto chvíli respektujeme, co se na Slovensku utvořilo a co představuje vládní i legislativní funkci. A na druhé straně se stavíme na stanovisko, že v tom nesmí být postupováno jinak než dohodou. Když se na toto stanovisko stavíme, tvrdím já, že tu není ani mezírky jako vlas široké, že by Češi mohli dodatečně dostat Slováky do situace nevolné, kdy už by nemohli říci svoje slovo. Vy máte štěstí, že už máte dotyk s částí svého lidu. My chceme, aby bylo jasno, že to, co na Slovensku je, je nezbytné revoluční provisorium. Chceme Vás pohnout k tomu, aby stylisací bylo řečené, že pořád ještě platí, že o konečné úpravě se dohodnou Češi se Slováky. Ale teď jde o respekt také k Čechům. O respektu ke Slovákům nemůže být vůbec řeči.

Naše komunistické přátele vede dobrá vůle, snaha, aby důvěra Slováků a Slovenska byla co nejvíce utvrzena. My tvrdíme, že se tady na druhou stranu hřeší, že se tu utvrzujeme něčím, co v českých zemích může vzbudit dojem, že se předbíhá ještě než český národ může mluvit.

Kopecký: Řeč Stránského nás nutí, abychom rozvinuli i naše pojetí. Pojetí slovenské otázky u naší strany je odchylné od Vašeho nejen v tuto chvíli, nýbrž bylo tak po celých dvacet let a také v posledních letech. Roku 1918 se oba národy osvobodily díky tomu, že se pod vlivem Říjnové revoluce rozpadla stará monarchie. Slováci stáli před otázkou, co máme dělat? Hlinka to tehdy formuloval takto: „Máme se znovu oženit či zůstat samostatní.“ Slováci se rozhodli, že se ožení, protože konstelace byla taková, že by se nemohli udržet jako samostatný stát slovenský. Oženili se s národem našim 30. října 1918. S historického hlediska i s hlediska slovenského národa byl tento krok šťastným a pozitivním. Bylo pro ně štěstím,

že se dostali do státu, založeného na demokratické základně. Poměry u nás jim daly možnost, aby se mohli kulturně vyvíjet. My však jsme od počátku vždy si byli vědomi toho, že slovenský problém zůstal v republice neřešen a že proto zůstal vážným problémem, který hlodal na jejích základech. Nesprávný a osudný krok jsme spatřovali v tom, že zakladatelé republiky šli na cestu umělého výtvoru — čechoslovakismu. Toho je třeba hluboce litovat. Ti co zakládali republiku si nebyli dostatečně vědomi toho, že jsou tu dva národy, které se konstituovaly v devatenáctém století jako národ český a slovenský. Nechci pochybovat, že autory vedly motivy poctivé, když zaujali koncepci umělého většinového národa. Na příklad tady dr. Šrobár. Byli vedeni snahou vytvořit národ desetimilionový, který by byl bezpečnou bází státu. Ukázalo se však, že tato koncepce byla pochybena. Slováci to cítili jako útlak a v důsledku toho se vyvinul autonomism a pak separatism. A toho využili iredentističtí nepřátelé, kterým se podařilo opírat své tendence uvnitř státu o odstředivé snahy Slováků. Pravda historická je ta, že přese vše Slováci v roce 1938 nechtěli od Čechů a že slovenský stát je čirý výtvor hitlerismu. Slováci vždy chtěli s námi. Slovenský stát jako sezonní útvar bude v roce 1945 likvidován. Je historickou pravdou, že Slováci dokázali, že Tisův stát není jejich národní vůlí. A to projevovali způsoby aktivními a vrcholným projevem toho je slovenské národní povstání. Je historickým faktem, že okamžitě zdvihli prapor Československé republiky, když zřídili národní moc Slováků.

Jaká je naše koncepce? Vycházeli jsme z toho a celou dobu války zastávali názor, že existuje republika Československá. Neudělali jsme ani to co jiní, že uznali Tisův režim. Pro nás neexistoval Hácha, 6. říjen, 14. březen, nýbrž republika jaká byla v roce 1938. My při své koncepci vycházíme z toho, že existuje Československá republika, že to je daný stát. My nesouhlasíme s názorem, že se republika rozbila a že teď se bude dávat dohromady něco nového. My odmítáme takové představy a vycházíme z toho, že republika Československá existuje, že je to útvar historicky daný a že naším úkolem je, aby v tomto daném státě byla vytvořena nová struktura uvnitř, aby to odpovídalo novému pojetí. To je náš názor. My jsme také vždy uznávali ústavnost presidenta a vlády. Jde o úpravu česko-slovenského poměru po novém. My jsme pokládali za nutné, že nová vláda má jasně vyjádřit, že se odkloňuje od pochybného pojetí čechoslovakismu a že Slováci jsou národ nacionálně svébytný a nejen kulturně svébytný. To je první věc, kterou československá vláda musí uznat. Za druhé: protože uznáváme oba národy jako svébytné, a protože je samozřejmé, že u slovanských národů uznáváme princip rovný s rovným, musí tomu také odpovídat vládní poměr. To znamená, že každý má být rovně pánem ve své zemi. To došlo historického výrazu tím, že Slovenská národní rada se ustavila jako legitimní představitel, jako jediný představitel národa a pro sebe reklamuje právo býti jediným nositelem moci na tomto území republiky. Toto stanovisko bylo respektováno tím, že president republiky a vláda je zvláštní dohodou uznali.

Dále myslíme, to co je na Slovensku, že není pouhé provisorium, po němž se budeme vracet k něčemu starému, nýbrž že je to základ nového, že je to základ pro trvalé řešení. Bude jednotný stát, jednotná státní moc, vykonávaná rovnoprávně oběma národy v plném rozsahu jak na jejich slovenském území, tak na celém území Československa. Kapitola šestá je naše formulace. Slováci dali formulaci svou. Ale naše byla napsána ještě dříve než Slováci svoji formulaci předložili. Můžete oba návrhy srovnat a uvidíte, že se nekryjí. Slováci však nakonec přistoupili na náš návrh.²

A nyní k formulaci Stránského: Proti tomu, co bylo dříve hlášáno z Londýna, je to pokrok. Uznává sice fakta, ale pokud jde o budoucnost, říká, že to nechává na příští dohodu, zatím co my se domníváme, že historickým úkolem této vlády je, aby ona už nyní položila život státu na nové základy. Žádáme delegaci SNR, aby oba návrhy posoudila. Od ní pak bude záviset, jak bude slovenská otázka rozhodnuta.

Husák: Kopecký tu udělal dobrého advokáta Slovákům. Vítám, že se začíná rokem 1918.

² Srv. pozn. čís. 4 k dokumentu čís. 123.

Tehdy mnozí šli do toho s nadšením. Apeluje se na jisté psychologické momenty z české strany a apeluje se také na slovenskou stranu. Po tom počátečním nadšení, kdy se k tomu přistupovalo s velkou láskou, později nastalo ochlazení. Šťastně to tu bylo řečeno o manželství. V posledních šesti letech však nastal jistý rozvod. To oddělené žití vytvořilo v rozdílné psychologické situaci jiné psychologické předpoklady. Nyní se národy znovu scházejí v situaci psychologicky jiné. V roce 1938 byly českými demokraty demokratické skupiny na Slovensku obětovány. Tehdy jsme měli my dojem, že jsme byli z české strany zrazeni. Že nás obětovali a dohodli se s fašistickou stranou, které vydali všechnu moc na Slovensku. 6. října my na Slovensku jsme byli obětováni. 14. března zase Češi měli dojem, že byli obětováni. Dnes proto je nové soužití manželstvím z rozumu a bude to tak, dokud se nevytvoří nejsrdečnější poměr.

Argument Stránského je, že nikdo po Mnichově nepochyboval o svébytnosti slovenského národa. Nemohu s tím souhlasit. Prohlášení londýnské vlády z 30. června 1943 mluví znova o staré myšlence československého národa.³

Stránský: O státním národě se tak mluví.

Husák: Každý to chápal tak, že se tu mluví o národu etnickém a že tu není ochoty staré názory přímo korigovat. Nám to situaci na Slovensku velmi ztížilo. Ale dále: Za povstání, které nebylo robeno jako slovenský puč, nýbrž v rámci boje za republiku, proti Němcům a proti našim quislingům, byla myšlenka slovenská velmi důležitá. Tehdy nepřišla z Londýna žádná pomoc. Vy jste to tehdy formuloval tak: Dobře. Když národem chtějí být, nechť jsou. Ale velmi toho litujeme. To byla chyba. Tak jste zeslabil myšlenku samostatného slovenského národa. To, že tak pozdě a tak nesměle byla formulována myšlenka dvou národů a že to bylo učiněno s takovým politováním, budí dojem, že se jen ustupuje dočasně a jen částečně před fakty. Dnes na skutečnostech na Slovensku nelze nic měnit. To není jen nedůvěra, pramenící z toho, že Češi jsou početný národ, ale také proto, že myšlenka byla tak falešně stavěna a falešně držena. A u nás je přece dvacetišestiletá zkušenost.

Pokud jde o jednotný stát: SNR jasně postavila myšlenku československého státu. Nikdy jsme nedovolili o ní pochybovat. Za nepopulární situace jsme ji drželi i proti svým. Na Slovensku byly různé nálady. Ale tu myšlenku jsme drželi a držíme ji i dnes. Lidé, kteří mluví za SNR ji mají. Je ale třeba vidět, že ta myšlenka populární není a že dá moc práce, aby se postavila na nový základ a aby se poměr stal srdečným. V mnohém se bude vidět pokus o návrat k starému státu. Tu formulaci Stránského nemohu uznat ani jako právník ani jako politik. Je to až příliš formálně právní a není to dostatečně politicky obsahové.

A nyní: jedná se o revoluční provisorium či ne? Z toho vyplývají důsledky. Musíme si o nich říci proto, že je nutné, aby vzájemný poměr byl položen na nový základ. Kdyby s české strany a z Londýna bylo řečeno jasnější stanovisko, nebylo by té nedůvěry a byly by práce o 99 procent lehčí. To co se tu dnes hovoří, je úplné novum, které velká část lidí bude brát jako provisorní propagandu.

Pokud jde o budoucí vývoj: Možná, že to budou Slováci sami, kteří budou žádat co nejsilnější centrální vládu a centrální parlament až se sejde ústavodárné Národní shromáždění. Ale dnes tomu tak není. Dnes je obava, aby se vše nevrátilo k starému stavu. Vláda musí jasně povědět, že republika bude budována na nových základech. Ve vašem návrhu je několik bodů, které nám potvrzují obavy. Proč stále vystrkovat tu provisornost, proč stále zdůrazňovat jeden moment, který má zastřít momenty jiné. Zase to budou lidé vykládat jako chytristiku. A my nechceme, aby se opakoval stav jaký byl za dvacet roků, aby na Slovensku mohl vzniknout pocit urážení a vykořisťování. Je fakt, že slovenský národ a SNR se bere na vědomí. Ale my chceme, aby tu byl pevný konstituční příslib nové vlády, že se nejedná o dočasný příslib, ale o pevnou linii československé politiky. Jde o to, aby se vzbudila důvěra. Doposud se jen na Slovensku volalo po státě dvou rovnoprávných národů. Musíme mít na zřeteli luďáckou

³ Prohlášení čs. vlády z 30. 6. 1943 viz pozn. čís. 4 k dokumentu čís. 3.

propagandu. Ohlas jistý je, když tvrdí, že se vše vrátí do starých kolejí. Proto žádáme, aby konstituční příslib tu byl dán jako věc trvalá.

Novomeský: Mezi dvěma předloženými formulacemi je rozdíl právě v druhém odstavci, kde se má vyjádřit postup nové vlády. Uznávám, že toto je důležité, aby český národ se mohl vyslovit k tomu, a aby se slovenská problematika nestala spornou. V návrhu komunistů jde jen o to, že nová vláda chce na těchto základech budovat. Když vy už uznáváte tu vůli slovenského národa žít jako samobytný národ, je to pro vás jen formální věcí, že se k tomu má český národ jen vyslovit?

Stránský: Ano. Jen formální.

Novomeský: My jsme napsali Československou republiku jako první větu do svého programu bez ohledu na to, co si Češi myslí. Co kdybychom řekli, že vstup do republiky činíme my závislý na tom, až co řeknou Češi? A v Londýně se vydával státně politický dokument úplně bez ohledu na to, co si o tom myslí slovenský národ. A tu najednou stojíte na stanovisku, že úprava vzájemného poměru závisí na tom, co si o tom myslí český národ. Je tu otázka, jakým krokem vejde Slovensko do republiky. SNR chce dát záruku, že to bude její snahou, aby se do republiky šlo s velkým očekáváním a nadšením a chceme, aby nám vláda dala najevo, že je to také její vůle.

Šrobár: Na všech stranách se zdůrazňuje slovo důvěra. Kopecký mluvil o tom, že nás v 1918 vedla ta nejlepší snaha utvořit stát, když jsme přijímali myšlenku jednotného národa. Ta důvěra je něco velmi důležitého, ale musí spočívat na faktech a ne na slovech. My jsme v osmnáctém roce měli důvěru k českému národu z příčin velmi dlouhotrvajících. Slovenský národ žil po staletí z kulturního fondu českého národa. Na sta našich dětí bylo vychováváno v Čechách. My jsme věděli i to, že slovenský národ by si nemohl zařídit stát, protože nás bylo málo, protože sotva nějakých 500 lidí tvořilo nějak slovenský národ. Jak bychom byli mohli dát dohromady stát bez české pomoci. Po jazykových opatřeních Weckerleho ministerstva⁴ byl stav takový, že jsme v Uhersku klesli o 15 procent a že za 100 let jsme tvořili nějakých 10 procent z původních 25 procent obyvatelstva. Proto ta důvěra, byla víra, že se takto zachráníme. My jsme v 1918 roce nekladli žádné garancie na zabezpečení národní existence. Za dvacet let však důvěra upadla, protože se dály věci, které by se mezi bratry dít neměly. To jsou na příklad personální otázky. Chceme tedy, aby se takové věci v budoucnosti nemohly vyvinout. A nevíte se proto, že dnes si to chceme garantovat. Náš národ ohromně vyspěl právě za posledních šest let, právě proto, že nám vnucovali přátelství německé a to vyvolalo ohromnou reakci a v národě probudilo slovenské a slovanské vědomí. Přikláníme se proto dnes k tomu, abychom se dohodli o pevných zárukách. Jen tak my můžeme jít před svůj národ a vy před svůj. Chceme jen, abychom žili jako rovný s rovným a nežádáme žádné výjimky proti zemím českým.

Ursíny: Kopecký tu výstižně konstatoval, jak vznikly chyby. Tu jsme lidé, kteří jsme stáli na stanovisku, aby republika zůstala státem pevným. My protiautonomisté a myslím i Styk jsme vždy stáli na stanovisku slovenského národa. V pražském parlamentě jsem nikdy nezaujal jiné stanovisko, než že slovenský národ existuje a chtěl jsem soulad a souzvuk. Republiku nám oslabovaly dva momenty — nejen stanovisko československé, které bylo mylně postaveno, ale zejména praxe, která z toho vyplývala. Na Slovensku jsme měli československé školy, ale na Moravě a v Čechách školy české. Měli jsme hrozné problémy na bratislavské universitě i na středních školách, kde byly znehodnocovány slovenské hodnoty a všechno české bylo podáváno jako kvalitní. Ale byl docílen pravý opak. Jako poslanec republikánské strany jsem se staral o to, aby slovenští lidé se uplatnili i v podnicích státních a aby

⁴ Weckerle Sandor, uherský politik a státník, člen poslanecké sněmovny, ministr financí, pak, nejprve v letech 1892—1894 a později znovu od r. 1906, ministerský předseda. Za něho dosahuje maďarský útok proti slovenskému jazyku a slovenskému školství vrcholu. V r. 1906 prohlásil Weckerle, že jeho vláda nehodlá dodržovat uherský národnostní zákon z r. 1868, a školský zákon hraběte Apponyiho z r. 1907 dovršil pomáďarštění slovenských škol.

se nedělaly chyby, které by rušily státní jednotu. A věřte mi, byla to Kalvarie často tak nepěkná, že i pomýšlení člověka mrzí. Často to vyplývalo z mylného chápání poměru Slováků a Čechů, mnozí si mysleli, že slovenská svoboda závisí od Čechů. V Nitře⁵ po známých událostech jsem se zeptal Malypetra, co tomu říká. On utrápeně povídal: Když to tak bude pokračovat, bude to znamenat ztrátu slovenské samostatnosti. Já jsem na to odpověděl: A nemyslíte, že to bude znamenat také ztrátu samostatnosti české? Malypetr řekl: Ne. My Češi se udržíme.

A vidíte jak to dopadlo. Do jaké strašné situace český národ přišel. Je pravda, že Slováků je méně než Čechů, ale v poměru k jejich historickému nepříteli, Maďarům a jejich početní síle, je to asi stejné, jako je poměr početné síly Čechů k Němcům. My si tedy nemůžeme co vyčítat. Ale musíme hledat svoji záchranu jen ve společném státě. Chceme-li dnes mít tyto otázky spravedlivě řešeny, chceme to proto, aby se historie neopakovala, abychom dali státu pevnou vnitřní sílu.

Husák již mluvil o tom, jak podráždilo naši práci a posici to, co československá vláda hlásala. Proto chceme mít jasné stanovisko ve věci národa. Byli jsme prohlášením vlády překvapeni. Ve spisech se jistě najde tvrdé stanovisko, které jsem napsal panu prezidentovi. A také ani v myšlenkách se není možné vracet k brožurkám, které byly o slovenské věci napsány.

Teď je tu konečně v této otázce jasno. Ale nám jde ještě o morální závazek. Víme, že nám můžete dát jen svůj příslib. Nám jde o to, aby nám nová vláda dala příslib, že to co dnes je, bude zachováno i nadále. O nic jiného nejde. Toto stanovisko chceme jasně slyšet. To, co napsal ve svém návrhu bratr předseda Gottwald, je formulace vhodná, jestli bude ještě přidán doplněk. My od Vás musíme žádat oporu v českém národě. Kdybychom [chtěli] nějaká zvláštní práva, mohli bychom se ptát, co řekne národ český. Ale my nechceme nic jiného, než to, co mají Češi. My chceme obejít to, co by mělo charakter jakéhosi dualismu. My chceme jednotný stát.

Šoltész: Z formálních důvodů chci jen připomenout, že my, delegace SNR, a SNR sama, reprezentujeme všechny vrstvy slovenského národa i pokud jde o ideové směry v minulosti. Já jsem patřil ke straně, která zastávala stanovisko československé co nejintegálněji. Mladá generace této strany majíc na zřeteli jednotu státu už za republiky tu měla stanovisko kritické na základě zkušeností. Všechny argumenty vyvozujeme ze života a proto mají i závažnou hodnotu. Na Slovensku je vůle jít do republiky, ovšem v širokých vrstvách je korigována tím, co jsme v minulosti zkusili. Proto na Vás apelujeme, abyste chápali důvody, pro které žádáme garancie. Vycházíme ze zásady „clara pacta boni amici“.⁶ Čeká nás veliká práce. Až odjedeme z Moskvy, budeme muset věnovat všechno úsilí na budování nového státu.

Stránský: Přednesl jsem důvody, pro které my, národní socialisté, se zdráháme ve svém svědomí přijmout tu formulaci Gottwaldovu. Předložili jsme vám jiný koncept a čekali jsme, že vy buď se přikloníte k našemu stanovisku nebo ukážete, co v něm nedostačuje a co vám vadí v našem postupu. Za tohoto stavu my se znovu poradíme o tom, zda můžeme překonat to, co diktovalo náš postup.

Nosek: žádá, aby byl přečten navrhovaný dodatek, který formulovali Slováci.

Husák: poukazuje na presidentovo sdělení z 5. XI. 1944,⁷ v němž se praví: „Nikdy jsem nikomu netajil a netajím ani dnes, že já jsem vždy hájil a hájím stanovisko jednotného národa československého.“

Majer: předkládá novou stylisaci posledního odstavce, která vyjadřuje formulaci celé sociálně demokratické skupiny. Jeho návrh zní: „...bude napomáhati tomu, aby dnešní stav, vplynuvší ze Slovenského národního povstání se stal základem pro příští ústavněprávní

⁵ Byly míněny Příbiny oslavy v Nitře v srpnu roku 1933, jichž hlinkovci zneužili ke skandální protivládní a protičeskoslovenské autonomistické demonstraci.

⁶ „clara pacta boni amici“ — jasně formulované smlouvy dělají dobré přátele.

⁷ Viz dokument čís. 92.

uspořádání státu v duchu rovnoprávnosti obou národů v jednotné republice Československé“.

Po přečtení tohoto návrhu byla schůze na dvě hodiny přerušena, aby se národní socialisté mohli poradit a zaujmout stanovisko k výsledku dosavadní debaty. Schůze byla pak zahájena ve čtyři hodiny odpoledne a Stránský oznámil stanovisko skupiny.

Stránský: Skupina se rozhodla učinit ještě další pokus o dohodu. Netrváme na svém návrhu kapitoly 6. a byli bychom ochotni vzít za základ komunistický návrh s tím, že poslední odstavec bude znít tak, jak to navrhují soc. demokraté. Dále v textu Gottwaldova návrhu v odstavci prvním žádáme, aby bylo řečeno: „Uznávajíc vůli Slováků býti nacionálně svébytným národem, bude se vláda...“ V odstavci 2. navrhuje stejně jako soc. demokraté, aby bylo změněno označení SNR; místo představitelky „legitimní“ říci „revoluční“.

My chceme jenom změnou posledního odstavce říci a těmi jinými změnami, že vláda není kompetentní, aby propůjčovala Slovákům národní svébytnost.

Hála: Vidím, že na všech stranách je dobrá vůle. Čas, který nás odloučil, nanese mnoho nedorozumění. Když se vracíme domů, nechceme již slyšet žádné rekriminace. Utrpení Československa bylo veliké a také náš národ český mnoho trpěl. Po tom všem utrpení se bude jistě na to vše dívat s vyššího hlediska klidněji než ve všedních dnech. Věřím, že náš člověk se jistě přerodil a bude mít ten nejkrásnější poměr ke slovenskému člověku. Jsem pevně přesvědčen, že všechny ty chyby a chybičky, které se staly, nejsou tak velké, abychom jich teď museli vzpomínat. Nezapomeňme, že v české zemi a nyní také ve slovenské zemi mnozí umřeli v koncentračních táborech a žalářích a bylo by tedy nepochopitelné a nemožné, kdybychom toho nedbali a nevzpomínali. Budem si rozumět, když se budeme vzájemně chápat. Já bych chtěl říci, co to bylo Československo. Byl to pojem významný a zahrnovali v něm také Slováky. A tento pojem, který Masaryk vymyslel, myslel na ten nejkrásnější a nejlepší poměr mezi Čechy a Slováky. Chtěl bych říci, jestli prezident Beneš vidí v tom pojmu to nejbližší soužití, abychom mu to nebrali, abychom se před tím stanoviskem sklonili. Jsem přesvědčen, že v tom nově osvobozeném státě budeme žít šťastně a že si nebudeme závidět. Já opravdu, když vycházím z toho, co jsme projednali, jsem toho osobního svého názoru, že mnohé věci, a to definitivní uspořádání, nemůžeme udělat. To může udělat až ústavodárné národní shromáždění. Jsem proto, abychom přijali ten návrh prozatímní s tou změnou, kterou navrhl poslanec Stránský.

Gottwald zjišťuje, že teď jde jen o jeden návrh, o návrh Stránského. Myslí, aby se o něm bratři Slováci poradili.

Majer: Ano. Jde nyní jen o jeden návrh. Chceme, aby naše republika byla jednotným státem a aby byla plně respektována vůle slovenského národa. Včera jsme se znovu rozhodli, aby poslední odstavec zněl tak, jak jsem jej přečetl.

Delegace SNR se odebrala k poradě o návrhu Stránského. Mezitím delegáti českých politických stran pokračovali v diskusi o návrhu struktury vlády. Diskusi zahájil Stránský.

Diskuse o struktuře vlády.

Stránský: Času bylo málo. Povšechně se nám návrh jako celek velice líbí. Co se nám na tom líbí nejvíce, je předsednictvo. Instituce předsednictva nás přesvědčuje, že to myslíte s tou kooperací s námi upřímně. To se nám zdá být velice slibné. Vidíme v tom, jak je to předsednictvo složeno, že budeme hledat ducha kooperace, ne pouhé majorisování.

Naše pochybnosti jsou tam, kde se stanoví dvojí obsazení ministerstev, kde jsou dva ministři jako koordinovaní členové vlády. Už v Londýně jsme si řekli, že by to bylo zjevem zhoubným, protože úřad musí mít šéfa. Tím se do ministerstva dostává určitý prvek rozkladný a také určitý mocenský prvek. Snad by se dal najít kompromis, že by ten druhý nebyl členem vlády, nýbrž státním tajemníkem. Jde přece o to, aby Slováci měli ten intimní pohled do toho ministerstva. I když přistupujeme na tuto modifikaci, žádáme, aby nebylo ničeho měněno na nynější struktuře zahraničního ministerstva až do konce války. To není pro nás osobní otázkou, ale uvidíme na které resorty si budou které strany vznášet nárok. My jsme si v Londýně řekli, že budeme vznášet nárok na ministerstvo zahraničí.

Hála: Nemůže říci k otázce struktury vlády ještě definitivní stanovisko. Pokud jde o zahraniční úřad, je také proto, aby to zůstalo tak, jak tomu bylo v Londýně.

Fierlinger: K těm dvěma ministrům ve vládě třeba říci, že to vzniklo z úvahy, jak dát přiměřené zastoupení Slovákům ve společných resortech. Přiznávám, že je to jakási anomálie. Ale nesmí se právě zapomínat, že jde o tu souvislost se Slováky. Jsou oprávněni to žádat. Nevím, když tam ten státní tajemník jako zástupce Slováků sedí, proč by neměl být členem vlády.

Laušman: Myslím, že mluvíme již o tom, co vlastně patří k personálním otázkám.

Stránský: soudí, že přece jen to spadá také sem. My jsme v Londýně ve dvou sférách považovali presidenta za zvlášť kompetentního: ve vojenství, kde to vyplývá už z jeho ústavního práva a v zahraničí, kde to vyplývá z jeho odborné znalosti. Moje námitka proti náměstku ministra v resortu vyplývá z obavy, aby nevzniklo dvojvládí.

Gottwald: S náměstkem není dvojvládí. Státního ministra v obraně a v zahraničí jste se nebáli. Tu námitku vyvrátila celá vaše praxe v Londýně. Vymyslete si jinou argumentaci. Váš hlavní argument není vážný. Zde je gradace velmi jasná, kdežto ve vaší struktuře nebyla jasná. Zkusme to. Tuhle strukturu budeme držet, dokud se ta osvědčí. A když se to neosvědčí, nemusí to tak být. To můžeme vždycky změnit.

Hála: Předsednictvo vlády, to je něco úplně nového. Náměstek předsedy vlády byl dříve ministerskou radou volen. Zde budou všichni náměstkové jmenováni.

Laušman: Nemluvili jsme ani s panem presidentem ani s ministrem Stránským a také se nám návrh líbí. Nemáme námitek. Pokud jde o název ministerstva práce a sociální péče, doporučovali bychom název: Ministerstvo pro řízení trhu práce. Dále navrhuje, aby do Hospodářské rady byl zván ministr sociální péče. A konečně, že je zbytečné uvádět, že návrhy Hospodářské rady a Vojenské podléhají schválení předsednictva a vlády.

Uhlíř: doporučuje, aby namísto „ministerstvo školství“ se používalo názvu „ministerstvo školství a osvěty“, protože je to vžitě.

Gottwald: Není to podstatné. Ale není se třeba držet fosilních názvů. To může být. Kvůli tomu se nebudeme hádat.

Hála: upozorňuje, že předsedou Hospodářské rady býval dříve vždy ministr financí. A u Vojenské rady se má vzít v úvahu, že vrchním velitelem je prezident.

Gottwald: Když přijde prezident, bude předsedat.

Hála: Ve Vojenské radě by měli být jako členové vlády, kdežto ti druzí jen s poradním hlasem. Pokud jde o složení Hospodářské rady, namítá proti členství SNR.

Slánský: Konstatuje, že celkově se návrh schvaluje a pokládá se to za dobré. K jednotlivým námitkám:

1. Náměstkové: Smysl našeho návrhu bylo, dát zastoupení Slovákům, respektive Čechům v ministerstvech výslovně rázu centrálního, kde na Slovensku nebude pověřenectvo. Stránský se bojí dvojvládí. Gottwald však už řekl: Náměstek je v pořadí a rozhodování druhý. Myslím ale, že je důležité dát Slovákům zastoupení v takové formě. Pokud jde o tu výjimku, o té zde mluvit nebudeme, o té budeme mluvit při sestavování vlády.

2. Názvy ministerstev: Je návrh, aby se změnil název „Ministerstvo práce“.

Fierlinger: Navrhuji název „Ministerstvo ochrany práce a sociální péče“.

Slánský: Byl tu návrh: „Řízení trhu práce“.

Pacák: Nazvěte to „Ministerstvo zprostředkování práce“.

(Po další výměně názorů shodují se všichni na původním návrhu.)

Slánský: Uhlíř žádá, aby bylo řečeno „Ministerstvo školství a osvěty“. Souhlasíme.

Laušman: konstatuje, že tento název je přijat.

Slánský: K návrhu rady Hály: U Hospodářské a Vojenské rady jde o pomocné orgány. Jejich návrhy podléhají schválení vlády. V zájmu lepšího řízení těchto orgánů je také lepší, když jim předsedá ministerský předseda nebo jeho náměstek. Souhlasím s tím, aby ministr sociální péče byl také v Hospodářské radě.

(Tento návrh je přijat plénem.)

Delegace SNR se vrátila do jednací místnosti a proto byla přerušena diskuse o struktuře vlády. Společně s delegací SNR pokračovalo se v diskusi o kapitole 6.

Pokračování diskuse o slovenské otázce:

Šrobár: Hleděli jsme vyjít v ústřety, nakolik to bylo jen možné. Poslední odstavec jsme přestylovali. Ale naše návrhy vám přečte Husák, který byl k tomu delegací pověřen.

Husák: V prvním odstavci kapitoly 6. nemůžeme přijmout navrhovanou formulaci, která praví: „... uznávajíc vůli Slováků býti národem nacionálně svébytným...“ a trváme na původní textaci. Je to rozdíl velmi podstatný. — V druhém odstavci: prosíme o vysvětlení, proč se žádá škrtnout slovo „legitimní“ a proč se žádá „revoluční“.

Fierlinger: Naše skupina žádala to s hlediska ryze stylistického. Může být řečeno třeba „oprávněnou“.

Husák: To má jiný dosah. Mohou se objevit pokusy o vytvoření jiné instituce, na příklad z luďácké strany. Může se stát, že proti SNR vyvstane nový orgán. Proto chceme, aby bylo jasno, že jen SNR je představitelkou slovenského národa a to nejjasněji vynikne, když se řekne „legitimní“. Proto to slovo by se nám tam hodilo. Když ale myslíte, že má být změna, tedy dejte: „jedině oprávněnou“.

K odstavci poslednímu: Nejlépe by nám vyhovovala formulace Gottwaldova. Nejedná se nám o slova, nýbrž o principy. A právě o ty dva principy, vyjádřené tam, kde je žádáno, aby „vláda napomáhala tomu...“ a tam, kde se říká, že „... kompetence bude určena dohodou...“ Delegace SNR usnesla se na vlastním návrhu posledního odstavce, aby vyšla vstříc, ustupuje od formulace Gottwaldovy a její návrh zní takto:

„Nová vláda Československé republiky bude se starat o to, aby při ústavním řešení poměru národa slovenského a českého byly konstituovány slovenské orgány moci zákonodárné, vládní a výkonné tak, jak je dnes má slovenský národ v SNR. O budoucím rozdělení kompetence mezi orgány ústřední a slovenské dohodnou se legitimní zástupci národa slovenského a českého“.⁸

Pacák: Můj první dojem je ten, že v této formulaci slovenští přátelé jdou dál než byla formulace původní.

Husák: Je to zmírnění proti tomu, co bylo v Memorandě. Je to velice zmírněné tím pasusem o kompetenci. Udělali jsme to jen proto, abychom vyšli v ústřety. Jdeme tím tak daleko, jak jen můžeme.

Stránský: Předložili jsme návrh a byl odmítnut. Nemůžeme nyní nic říci. My jsme projevíli dobrou vůli.

Husák: To je důkaz, že tu není dobrá vůle.

Gottwald: Tady nám pánové znovu a znovu tvrdili, my nechceme Slovákům brát co mají. My se jen nechceme zavazovat, v jaké formě to, co oni dnes mají, bude vtěleno do příští ústavy. Nám bylo řečeno, nenazývejte věci, které na Slovensku existují, sněmem, vládou, netrvejte na názvu, o názvu se dohodneme — aby to nevypadalo, že chceme dvojstátí. Řekli jste nám: vy nám tím umožníte, abychom Slovákům vyhověli.

Stránský: Ano.

Gottwald: Podobně to řekl i pan president. Řekl: Netrvejte na názvu. Držte se věci. Mějte ohled na český lid, abyste jej neodstrašili již předem. Nyní přicházejí Slováci s novým návrhem. Oproti původnímu požadavku je to skutečně zeslabení. Slovenští přátelé vyhovují plně tomu požadavku, který byl dosud činěn jako hlavní podmínka. Teď, když tu taková formule je, tedy se říká, že to zase nevyhovuje. Neříká se v návrhu jaká kompetence. Může být i menší. A po tom po všem pánové říkají: to je pro nás nepřijatelné. Pochybuji, že slova vyjadřují to, co je na duši. O tom prostě silně pochybuji. To formálně. Potom politicky: co jsme říkali velmi důrazně a co oni nechápou: že není možné, aby tato vláda vstoupila do republiky a zejména ne na Slovensko, aniž by řekla pro Slováky více méně uspokojivé slovo. To, co oni chtějí, je velmi skromné. Když se ale z té ústupnosti vyvozuje takový závěr, že se nakonec nemusí

⁸ Tento odstavec pak vešel beze změny do definitivního znění vládního programu.

řící nic, pak pánové jsou na falešné cestě a nedovedou ocenit, co je. Nevím, jestli ztratili anebo nenabýli ještě pocit reálnosti. Už jsem předem řekl: je možno jednat s vůlí k dohodě, s vůlí k rozumnému kompromisu, ale je možno jednat i s vůlí jakýkoliv kompromis zmařit. A toto jednání na mne takový dojem činí. Nejprve se pánové chytli návrhu SNR. Označili jej za rozbíjení státu. Teď zůstává tato formulace, při čemž o otázkách, které tento původní návrh stavěl, se říká, že mají být předmětem dohadování. A znovu se říká, že to není přijatelné. Nedovedu si představit novou vládu, která by mohla Slovákům méně říci a méně dát než je tohle. A poněvadž takovou vládu mít musíme, vyplývá z toho, že je mi nejasné, jak by ti, kdo Slovákům tohle dát nechtějí, mohli v takové vládě být.

Ursíny: Vůle být národem se uznává, ale neuznává se, že Slováci jsou národ. Taková formulace je naprosto nepřijatelná. Aby nebyla výslovně jmenována vláda, máme sbor povereníků, ale jsou to orgány výkonné a vládní moci. Šli jsme do krajnosti, jak řekl Gottwald.

Druhá věc je kompetence. My ji nevyznačujeme a ponecháváme ji dohodě. Nežádáme od vás závazek, který by zavazoval český národ k něčemu, co by snad nepřijal. Netajím se, že jsem překvapen a že jsem takový postup neočekával. Nemůže to přece být tak, jak tomu bylo v minulosti. Jestliže pánům nestačí tato naše ochota, do krajnosti podřídit jednotě státní celou tu strukturu, pak už opravdu nevím.

Husák: Když jsme sem šli, byli jsme si vědomi, že jsou rozdílná stanoviska. Ale chtěli jsme všemožně vyjít v ústrety těm, kdož drželi šest roků čechoslováckou linii a nás doma uváděli do těžké situace. Gottwald říká, že naše požadavky jsou velmi skromné. My nebudeme v ničem zasahovat do českých věcí, ale tu se musíme hádat o věci plně vnitřní, slovenské. I v roce 1945 není dost dobré vůle, aby se vzájemný poměr uspořádal uspokojivě. Račte vzít na vědomí: na Slovensku je 60 tisíc lidí ve vojsku a v partyzánských oddílech a nasadili vše za věc nejen slovenskou, ale i československou. A my jsme tu prosazovali myšlenku československou proti vlastním lidem. Poukazovali nám, že to bude švindl. Proti vlastním lidem jsme vystupovali div ne jako pražští exponenti. Za co myslíte, že lidé tam bojují? Aby přišel rok 1938?

Do Banské Bystrice přišli zástupci z Londýna. Jinak mluvili v Banské Bystrici, jinak v Londýně. Různé veličiny bez významu se vydávaly za mluvčí Slovenska. To, co tu vidíme dnes, je určitý Frontverkürzung, ale ne zásadní změna. Nedosáhne-li se dohody, zůstane na Slovensku nový zárodek nespokojenosti a také zárodek jisté nenávisti vůči českým lidem. Když jsme se sháněli po zbraních, chodily nám telegramy, proč nejsou čeští socialisté zastoupeni v SNR.⁹ To je partajně soukromý poměr ke Slovensku a snad i k českým zemím. My jsme začali stavět republiku na Slovensku lidskými životy.

Styk: Když jsem byl v horách, mluvili Novomeský a Ursíny z Moskvy. Přišlo ke mně mnoho lidí a řekli mi tehdy: Vy demokrati to prohrajete, my půjdeme za komunisty. Musíte zabezpečit svůj národ. My jsme to tam nedovedli. Tam jste to dovedli vy, a zvláště vy, čeští národní socialisté. Pamatuji se na starý projev Ripky, ve kterém řekl: Vy jste kolonie, vy máte právo mlčet.

Stránský: To ještě nebyl národní socialista.

Styk: Ustoupíme-li, národ nás smete. Nemůžeme v těchto otázkách taktisovat. Vy jste reprezentanti nelegitimní. My jsme delegace pověřená domovem. Chceme od vás alespoň garancii, že se přičiníte, abyste spravedlivé požadavky slovenského národa podporovali.

Stránský: Mlčet by mohlo být považováno za nezdořilé. Byla tu pronesena pochybnost o naší dobré vůli. Nechci rekriminovat. Vyslechli jsme poznámky o československé vládě, které za spravedlivé považovat nemohu. Ale jestli to hodnocení spravedlivé je anebo není, o tom rozhodne vyšší a spravedlivější tribuna. Nepříznivá kritika, která vyvrcholila v projevu Husáka, mně nemate. Návrh tu je a ten se neztratí. V návrhu není mezírka široká ani jako vlas, do které by se vlezlo podezření, že by Češi mohli dostat Slováky do situace nevolné, kdy už

⁹ Srv. pozn. čís. 2 k dokumentu čís. 86.

by nemohli říci svoje slovo. My jsme šli dál. Řekli jsme si: Snad to není jasné. Řekli jsme si tedy, že nám stačí, jak to formulovali soc. demokraté. I lidovci byli stejného názoru. Jsou to tedy ze čtyřech českých stran tři. Pak přišel další návrh a já nepostihuji rozdíl. Jaký to má smysl? Gottwalde, svoboda je především v tom, že člověk má svůj mozek a svoje svědomí. Nemohu vidět něco jiného, když vidím jen jiná slova pro stejnou věc. Na hlavní náš argument se zapomnělo a to je ten náš motiv. My se necítíme oprávněni dát nějaké stanovisko, dokud není aspoň český národ osvobozen.

Fierlinger: Stanovisko naší soc. demokratické skupiny je toto: Uznáváme, že Slovensko vstupuje do nového života jako rovnocenný faktor. My nemáme právo Slovákům předpisovat, jak má vypadat struktura státu. My považujeme oba partnery za rovnocenné. Mám dojem, že jak to teď vyústilo, prýští z ovzduší vzájemné nedůvěry.

Laštovička: Gottwaldův návrh v ničem nezavazuje český národ. Má se zavázat jen vláda, a to ne k nějaké definitivní úpravě, ale jen k tomu, že bude podporovat požadavky slovenského národa. Myslím, že má být tou nejminimálnější samozřejmostí, aby vláda, která přichází na Slovensko, ukázala národu aspoň vlídnější tvář.

Stránský: Souhlasím, že první vláda musí ukázat vlídnou tvář, ale fotografie té vlídné tváře je tu v našich návrzích. Mohl bych říci, že se zdá nevlídným ukázat takovou necitlivost k českému národu.

Gottwald: Musím energicky odmítnout, že by s naší strany a se strany Slováků nebylo uděláno nic, co vyšlo vstříc citlivosti vaší vůči českému národu. Naopak. Mně dráždí, že přesto vše nalézáte vždy nové a nové důvody, abyste odmítal. Nemáte-li práva rozhodovat, k vůli čemu se tedy radíte? Když mandát tvořit vládu mám, musím vědět, že musím vzít odpovědnost před národem. Byla vláda v Londýně, dělala věci takové onaké a brala za to zodpovědnost. Proč teď nemůžete? Protože se vám to nelíbí. Protože požadavky Slováků neuznáváte. Naši přátelé ze SNR přišli sem s memorandem, s vázaným mandátem, a dali tomu memorandu, poněvadž vzbudilo všeobecné pobouření, takový výklad, že neměli podobného úmyslu. A teď přišlo toto prohlášení. Tu se říkají dvě věci: že se vláda bude starat o to, aby byly vytvořeny orgány podobné nynější Národní radě a k tomu dodávají, že o rozdělení kompetence ponechávají otázku v celé šíři budoucí dohodě. Říkali jste, že prý vám vadí mluvit o sněmu a vládě. Říkáte: Řekněte mi, Gottwalde, co je za rozdíl mezi vládou a sněmem a zákonodárným orgánem. Je to přesně to, co vy jste chtěl. Plně vám bylo vyhověno ve formě a ve věci se říká to podstatné. Teď opouštíte všechny řeči o decentralisaci. Kde bylo tedy projeveno více snahy?

Kopecký: Je to státoborný negativismus. (Je volán předsedou k pořádku pro tento výrok.)

Gottwald: Těžko se kladou základy státu, když jsou směrodatnými zřetely ne státní a národní, nýbrž úzce partajní. Když se myslí na příští volby a stranické hlasy. Pak je to těžko dělat. Kdybychom my přistupovali k těmto věcem pod zorným úhlem naší partaje, jak by to vypadalo? Či snad myslíte, že to co navrhujeme, že bude tak jednoznačně populární, aby se k nám voličové hrnuli? Vy to sami dobře víte. Ale vy se díváte na věci s jiného hlediska. A proto odmítáte přijatelný kompromis ve věci života státu. Republika přesto bude, a bude to republika nová a bude postavena na zdravý poměr Čechů a Slováků. A když ji nebude chtít někdo stavět, bude se stavět bez něj.

David: Opakuji znovu, že máme dobrou vůli. Ale musím odmítnout slova Gottwaldova, že náš postup je diktován snahou získat hlasy. My jsme nikdy stranicky nevystupovali. Já jsem mluvil na nesčetných projevech pro jednotnou stranu. My jsme neměli v zahraničí stranické organizace. Vytvořili jsme ji teprve až po příjezdu presidenta republiky z Moskvy. Bolí mně to, příteli, Gottwalde, že ty, starý politik, jsi použil takových slov.

Kopecký: Chci říci jen poznámku: Chtěli jsme tu vytvořit to nejlepší ovzduší pro dohodu. Doufali jsme, že pánové se oprostí od ovzduší Londýna a že se bude možno lépe dohodovat. Dnešní den je zvláštní tím, že jsou tu delegáti SNR. Ptám se, zda může někdo pochybovat o autoritě této delegace. Je tam nesporná autorita Slovenska — Šrobár. Je tam významný politik Ursíny, jsou tam jiní, kteří požívají důvěru a autoritu. Myslím, že v přítomnosti takové

delegace je třeba se jinak chovat. Jejich přítomnost měla však takový účinek, že se projevila u vás ochota uznat vůli Slováků žít svobodně. Dr. Stránský nemá však už možnosti, aby mluvil jménem tří. Chcete, aby s vaší osobou byla opět spojena nějaká negativní věc?

Stránský: Vy víte, co jsem negoval doma.

Kopecký: Domníval jsem se, že zdejší prostředí bude na vás působit a že zanecháte casuistických hříček. Nevím, proč jste právě takovým výbojným mluvčím. Žádám vás, zanechte těch formulí a v tomto slovanském prostředí vyjděte vstřícně.

Ursíny: V roce 1943 jsme řekli jasně, že nechceme mít republiku takovou, kde by byly dvě vlády a dva sněmy, protože by to nebyl jednotný stát. Teď z toho jednání vysvítá, že to nemá být ani dualismus ani federace, ale že se určitá částka kompetence přenese na orgány domácí na Slovensku. Stránský se tím zmínil, že by rád vyslechl, co říká Dr. Šrobár. Nezáleží mu na tom, co říkáme my ostatní. Bude-li se mluvit tak, pak je jednání zbytečné.

Šrobár: Debata je dost trapná. My se dohodnout musíme. Vláda by nemohla na Slovensko jít v tom stavu, že by tři nebo čtyři strany nesouhlasily. Nedohoda by nezůstala v tajnosti a bylo by zase pro nás neštěstím, že je tu částka českého národa, která nepřeje Slovákům. Uznávám, že prohlášení Stránského není tak nepříznivé Slovákům, ale schází tam některé konkrétní věci. Kdyby jste je tam vložil, váš výklad by se mohl přijat. Vy jste mistrem slova. Slováci vás poslouchali jako kazatele a jmenovitě slovenské ženy. I toto je kulatě napsáno. A my toto, jak je, nemůžeme přijmout. Opakujeme, že nevidím i v tomto vašem dodatku stín zlomyslnosti a nepřejícnosti. Dejte to do prostého lidového stylu. Vy se bojíte orgánů vládních. Ale hleďte, vy tu říkáte totéž. Uznáváte, že tyto orgány přispěly k odstranění sporů a teď nám říkáte, že do budoucna to není pro vás závazné.

Stránský: My jen nechceme zavazovat národ.

Šrobár: Vždyť my tam k vám nepůjdeme. Ale věřte, mají-li se chyby minulosti odčinit, jinou formou to nepůjde.

Stránský: Zůstali jsme tu jen, abychom vyslechlí slova dr. Šrobára. (Ke Šrobárovi): My se jistě dohodneme.

Po tomto projevu Stránského národní socialisté vstali a všichni společně opustili zasedací místnost, čím bylo další jednání o slovenské otázce znemožněno. Rada Hála, delegát lidové strany, odmítl solidarizovat se s nár. socialisty a zůstal v zasedací místnosti.

Tím byla schůze 25. března skončena.

AÚD KSČ Praha. Fond 68, inv. j. 8. Orig.

[134]

1945, 26. březen. Moskva. — Zápis o jednání představitelů tří socialistických stran, zástupce strany lidové a zástupce Slovenské národní rady o návrhu vládního programu a struktury nové vlády.

Předsedal: B. Laušman.

David: čte jménem národně-socialistické skupiny prohlášení, ve kterém se praví:

Ve včerejší schůzi při debatě o poměru Čechů a Slováků došlo ke zjevu, který, kdyby se opakoval, mohl by ztěžovati vzájemnou dohodu o spolupráci socialistických a demokratických složek československého lidu. Náš postup a některé naše návrhy byly označeny za nedostatek dobré vůle dospět k dohodě se Slováky. Konstatujeme, že jsme neměli nic jiného na mysli než bratrskou dohodu se Slováky a ani včerejší vývody a návrhy dr. Stránského, které se daly s naším plným souhlasem, nesledovaly jiného účelu. Proto odmítáme s největší rozhod-